

Damian Tomczyk

(1942–2013)

Profesor zwyczajny doktor habilitowany n. hum., ppłk Wojska Polskiego (WP) w st. spocz. Damian Jerzy Tomczyk: ur. 22 lipca 1942 r. w Podłężu Ślącheckim, pow. Kłobuck, gm. Przystajń, zm. w Opolu 19 września 2013 r. Matura (1960) w Liceum Ogólnokształcącym w Niemodlinie. Studia na Uniwersytecie Wrocławskim, magisterium z historii (1965) pod kier. prof. Mariana Haisiga. Pierwsza praca – nauczyciel Liceum Ogólnokształcącego w Głogowie. Zawodowa służba oficerska w WP 1966–1973: m.in. wykładowca historii wojen i wojska w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Lądowych (nazwa obecna) we Wrocławiu. Stopień doktora nauk humanistycznych ze sfragistyki pod kierunkiem prof. M. Haisiga (1971) za pracę „Pieczęcie górnośląskich cechów rzemieślniczych z XV–XVIII w. i ich znaczenie historyczne”. Profesor Zbigniew Kwaśny:

„[...] badania Tomczyka nad rzemiosłem przybliżyły nas poważnie do przedstawienia możliwie pełnej syntezy tej gałęzi produkcji na Górnym Śląsku w czasach nowożytnych [...] [i jest on, Tomczyk] obecnie niewątpliwym najlepszym znawcą śląskich pieczęci cechowych”.

Od 1973 r. (zwolnienie z wojska na własną prośbę) do 1992 r. praca naukowa w Opolu w Instytucie Śląskim w Zakładzie Historii w charakterze adiunkta i docenta, z przerwą na lata 1979–1981 (pełnienie funkcji dyrektora Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Opolu i Łambinowicach). Stopień doktora habilitowanego n. hum. w zakresie historii najnowszej Polski – 1989. Lata 1993–2002 profesor nadzwyczajny Wyższej Szkoły Pedagogicznej (WSP) w Częstochowie (od 2002 Akademia im. Jana Długosza). Postanowieniem Prezydenta RP (2002) – profesura tytułarna nauk humanistycznych. Od 2004 r. – profesor zwyczajny. Do emerytury w 2007 r. i przez kilka późniejszych lat – praca w tejże Akademii (m.in. w funkcji zastępcy dyrektora instytutu i kierownika zakładu).

Uprawiane specjalności i główne tematy naukowe: historia Śląska i jego dzieje najnowsze; historia gospodarcza Śląska w epoce feudalnej; dzieje wsi i oświaty na Śląsku; dzieje najnowsze Śląska (zwłaszcza Śląska Opolskiego) ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń wojennych 1939–1945, w tym

m.in. fundamentalne opracowania o działaniach Armii Czerwonej na Śląsku Opolskim w 1945 r. (z dokładnym przedstawieniem jej struktur organizacyjno-dowódczych i przebiegu działań militarnych nawet do szczebla kompanii): *Przełamanie linii Odry w 1945 r. przez Armię Radziecką na Śląsku Opolskim* (1976) i *Śląsk Opolski – 1945: militarne i polityczne problemy wyzwolenia* (1989). Profesor Henryk Stańczyk:

„[...] Te i inne ustalenia badawcze odnoszące się do Śląska Opolskiego w latach drugiej wojny światowej powodują, że w tej dziedzinie prof. Damian Tomczyk uznawany jest za niekwestionowany autorytet”.

Ponadto: historia wojen i wojska; biografistyka, w tym losy młodocianych powstańców warszawskich; sfragistyka i heraldyka. Profesor dr hab. Stefan K. Kuczyński (Instytut Historii PAN, 2001):

„Rozmaitość tych specjalności w badaniach dr. hab. D. Tomczyka ma jednak wspólny mianownik: dotyczą one niemal wyłącznie Górnego Śląska i Śląska Opolskiego, co sprawia, że badacz ten stał się jednym z najlepszych znawców tych regionów historycznych i słusznie uchodzi za wybitnego specjalistę ich dziejów”.

Ukoronowanie badań D. Tomczyka nad losami młodocianych powstańców warszawskich, przetrzymywanych w Stalagu 344 w Lamsdorf (Łambinowice) to: *Nieletni żołnierze powstania warszawskiego w hitlerowskim obozie jenieckim w Łambinowicach* (Opole 1986, 1987 – przyznana za książkę przez Główną Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce Nagroda II st. im. Alfreda Fiderkiewicza) i *Najmłodszy jeńcy w historii wojen* (Opole 1993). Profesor H. Stańczyk: „Było to zadanie niełatwe i wymagało drobiazgowych dociekań. Jest to praca nowatorska i wartościowa”. W środowisku byłych nieletnich żołnierzy Powstania Warszawskiego uważano D. Tomczyka za ich „honorowego ojca chrzestnego”. Pierwszy prestiżowy Medal Pamiątkowy Zgrupowania AK „Chrobry II” – „w dowód uznania za całokształt pracy w utrwalaniu pamięci o uczestnikach Powstania Warszawskiego 1944 r. [...]” wręczono właśnie Jemu.

W dziedzinie heraldyki o książce D. Tomczyka *Herby miast Śląska Opolskiego* (Opole 1996) prof. Z. Kwaśny napisał, że jest to „[...] pierwsze w naszej historiografii tego rodzaju przedstawienie herbów miejskich Opolszczyzny”.

Damian Tomczyk jako pierwszy zwrócił uwagę na potrzebę przesunięcia rzeczywistego terminu rozpoczęcia II wojny światowej z 1 września 1939 (Westerplatte) godzina 4.45 rano na czas około północy z 31 sierpnia na 1 września, kiedy to wojska niemieckie bez walki przekroczyły graniczną rzekę Liswartę w rejonie Krzepic w pow. częstochowski.

Obalił jeden z mitów, jakoby podczas forsowania Odry w rejonie Mikolina i Skorogoszczy poległo aż 40 tys. czerwonoarmistów, poległo ich bowiem...

ok. 400, oraz mit o ogromnych – rzekomo frontowych – zniszczeniach Niemołdina.

Dzięki Jego ustaleniom wiemy także o stratach wśród ludności cywilnej, spowodowanych alianckimi bombardowaniami zakładów produkcji benzyny syntetycznej w Blachowni Śląskiej i Zdzieszowicach, a nawet bombardowaniami Opola.

Nie zdążył ukończyć książki pod tytułem „Festung Oppeln” („Twierdza Opole”), która miała przynieść przełomowe, a nieznane dotąd informacje historyczne.

Dorobek D. Tomczyka: ok. 1000 pozycji bibliograficznych, w tym – 16 książek (7 współautorskich) i 2 redagowane; 163 rozprawy, artykuły naukowe, referaty i komunikaty; 121 haseł encyklopedycznych i biogramów (w tym 92 hasła w *Encyklopedii powstań śląskich*); 109 tekstów popularnonaukowych; ponad 500 innych publikacji prasowych, wywiady, recenzje i omówienia.

Uczestniczył w ponad 60 konferencjach i sympozjach naukowych oraz programach badawczych w regionie, w kraju i za granicą, zarówno jako organizator czy współorganizator, jak też referent-prelegent.

Wypromował ok. 500 magistrów (w tym prace magisterskie o współczesnych pisarzach opolskich i o polskich działaczach narodowych na Śląsku Opolskim w okresie międzywojennym) i 68 licencjatów; pod jego kierunkiem napisano dwie prace doktorskie, a trzy były w trakcie przygotowywania. Recenzent rozpraw doktorskich i ok. 400 prac magisterskich oraz autor recenzji na potrzeby wydawnicze. Brał udział w opracowywaniu różnych programów nauczania. Współpracował z Departamentem Wychowania i Promocji Obronności Ministerstwa Obrony Narodowej (programy „Tradycja zobowiązuje” i „Żołnierska pamięć”); społecznie wygłaszał referaty historyczne w środowiskach kombatantów i czynnych żołnierzy zawodowych.

Uzyskał nominację i wpis do *Złotej Księgi Nauki Polskiej. Naukowcy Zjednoczonej Europy* wraz z certyfikatem i medalem okolicznościowym „w uznaniu szczególnych osiągnięć naukowych”; nominację i wpis do *Złotej Księgi Nauk Humanistycznych* oraz wpis do *Słownika biograficznego. Współcześni uczeni polscy*.

Stale współpracował z redakcją „Nowego Biuletynu Szkolnego”, gdzie upowszechniał sylwetki najmłodszych powstańców warszawskich oraz tematykę regionalną – jako przystępnie ujmowaną heraldykę i sfragistykę (na tle dziejów miejscowości Śląska Opolskiego). Systematycznie publikował w „Biuletynie Informacyjnym AKOWIEC” Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, Koła w Opolu.

Należał do kilkunastu organizacji i stowarzyszeń (także wojskowych). Za wszechstronną działalność społeczną i zawodową otrzymał kilkadziesiąt różnych odznaczeń i wyróżnień honorowych, w tym: Złoty Krzyż Zasługi; Medal

Komisji Edukacji Narodowej; Złoty Medal Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej; Medal Złoty za Długoletnią Służbę i Odznakę „Za Zasługi dla Śląskiego Okręgu Wojskowego”. Współpraca łączyła go ze środowiskami oświatowymi i samorządowymi Opola, Niemodlina, gminy Przystajń (pow. kłobucki) i Korfantowa, które uhonorowały go Odznaką „Za Zasługi dla Miasta Opola” i Odznaką „Za Zasługi dla Województwa Opolskiego”; tytułem „Honorowego Obywatela Gminy Przystajń”; tytułem „Zasłużonego dla Ziemi Niemodlińskiej” i tytułem „Honorowego Obywatela Miasta Korfantowa”.

Harry Duda